

Vooraf

Op het moment dat ik dit voorwoord schrijf, werk ik aan mijn derde oorlogsboek. Over een Nederlandse jongen die op zijn zeventiende naar Duitsland wordt gestuurd om dwangarbeid te verrichten in een Duitse kruisfabriek. Het tweede oorlogsboek dat ik schreef is *De vergeten strijd*. Dit boek gaat over Sikke Dijkema, die als soldaat de jungle van Nederlands-Indië in wordt gestuurd. Ik ben dit boek gaan schrijven door de zeer positieve reacties op het boek dat je nu vasthoudt: *Op weg naar de bevrijding*. Dat was het eerste boek over oorlog dat ik ooit schreef. Alle hoofdpersonen van deze boeken heb ik thuis geïnterviewd. Alle drie de verhalen maakten diepe indruk op me. Deze verhalen moesten beslist worden bewaard.

Eigenlijk wilde ik nooit een oorlogsboek schrijven. Ik wilde een oorlog niet voorstellen als een opwindende tijd. Zo van: toen viel er nog eens wat te beleven. Nu denk ik dat er juist wel oorlogsboeken geschreven moeten worden. Eerlijke oorlogsboeken. Een oorlog is aan de ene kant een tijd van heldenmoed. Maar er zijn lang niet zoveel helden geweest als sommige boeken suggereren. Oorlog is vooral een tijd van diepe ellende, waarvoor je dankbaar mag zijn als je die niet mee hoeft te maken.

Douwe Albada, de hoofdpersoon van dit boek, wilde zijn verhaal vertellen met een reden. Hij vond het belangrijk dat de jeugd van vandaag weet wat er toen gebeurde. Om te leren beseffen dat de vrijheid die wij nu hebben een geweldige gave van onze God is. Het is dan ook geen wonder dat ik blij ben dat *Op weg naar de bevrijding* opnieuw verschijnt.

Een portret van Douwe Albada (oktober 1946), dat hij stuurde naar zijn vriendin, die hij vlak na de oorlog leerde kennen. Later werd zij zijn vrouw.

De eerste uitgave had voor Douwe Albada ingrijpende gevolgen. De burgemeester van Gouda kreeg het manuscript toegestuurd en was meteen enthousiast. Hij organiseerde op 5 mei 1995, bij de viering van vijftig jaar bevrijding, een reünie voor mensen die in de oorlogsjaren bij Douwe Albada in de klas gezeten hadden. Zelfs uit Australië en Canada kwamen oud-klasgenoten om ‘meester Albada’ nog eens te ontmoeten! Hij werd samen met zijn vrouw door de stad gereden in een open koets, langs dezelfde weg die hij vijftig jaar daarvoor op de motor had afgelegd. Dat ik deze dag mee mocht maken was een van de hoogtepunten uit mijn schrijverscarrière. Het boek vond zijn weg naar een breed publiek en werd enige malen herdrukt.

Op verzoek van Douwe Albada waren alle namen in het boek veranderd, behalve die van prins Bernhard. Ook Douwe zelf kreeg in de eerste uitgave van het boek een andere naam: Dirk Aalbers. In de loop der jaren herkenden sommige mensen gebeurtenissen uit het boek. Ik werd enige malen benaderd met de vraag wat de werkelijke naam was van Dirk Aalbers. Inmiddels is de heer Albada overleden. In overleg met zijn weduwe en kinderen is besloten dat de werkelijke naam van ‘Dirk Aalbers’ nu wel bekend mag worden. Vandaar dat in deze nieuwe uitgave het pseudoniem is verdwenen.

Douwe Albada vlak na de bevrijding in Gouda, naast de commissaris van politie.

Douwe Albada was in het noorden een prominent figuur, vooral in onderwijskringen. In de loop van de jaren hebben duizenden leerlingen les van hem gehad op de basisschool of in het voortgezet onderwijs. Nog eens duizenden hebben hem gekend als directeur. Ik hoop dat door dit boek in de toekomst opnieuw veel mensen onder de indruk zullen komen van zijn unieke verhaal.

Bert Wiersema
januari 2010

Inhoud

Vooraf	4
1. De overval	9
2. Haanstra's plan	14
3. De schat van Von Helsing	19
4. De schuilplaats	24
5. Verraad	29
6. Een nachtelijke bezoeker	34
7. Een fietstocht in de nacht	37
8. Als een beest	44
9. Onschuldig opgepakt	48
10. Een reis met onbekende bestemming	54
11. Aankomst in Vught	58
12. In het hok	63
13. Het verhoor	67
14. Maar niet voor ons	76
15. Om het dagelijks brood	81
16. Karel	89
17. Met de dood voor ogen	95
18. Problemen op school	103
19. Naar Breda	111
20. Toch in het verzet	119
21. De knokploeg in de tang	131
22. Op de vlucht	136
23. Toch in Duitse handen?	147
24. In Engelse dienst	151
25. De Biesboschploeg	163
26. Prins Bernhard	178
27. Met de dood bedreigd	183
28. Aangevallen in vijandig gebied	192
29. Ships that pass in the night	202

30. Verraad	206
31. De spion in de oude molen	212
32. Huiszoeking op een boerderij	219
33. De aanval die geen aanval was	224
34. Een mislukte oversteek	232
35. De intocht in bevrijd Nederland	239
36. Naar Friesland	257
37. Hemelvaartsdag in Vrouwenparochie	265
38. Weerzien	272
39. Het goud van de Von Helsings	280

De overval

Met gillende banden razen de Duitse overvalwagens de straat in. Zeildoek wordt aan de kant gesmeten, laadkleppen worden geopend en zware laarzen kletsen op de straatklinkers van de anders zo rustige Iepenlaan in Gouda. Met hun geweren in de aanslag rennen de Duitse soldaten naar de huizen.

Een groepje van vijf stormt de trap op van een grote villa. Eén trekt er aan de bel, terwijl de anderen al met hun geweerkolven op het hout van de deur beuken. De fraaie glas-in-loodruitjes vallen een voor een uit de sponning en springen aan stukken tussen de soldatenlaarzen.

‘Doe die deur open, vuile Jood, schiet op!’ Door het geraamte van loodstrippen zien ze een kleine man zich van de trap af haasten. Hij loopt in een zijden pyjama en frunnikt met zenuwachtige vingers een rond brilletje op zijn neus.

Met grote angstogen, die in het sterk vergrotende brillenglas nog groter lijken, kijkt hij door de gaten in de deur naar de soldaten als hij de grendel eraf schuift. De kracht waarmee de deur wordt geopend doet het mannetje ruggelings in de gang belanden.

Een soldatenlaars schopt hem dadelijk weer omhoog. ‘Schiet op, Jood. Je hebt geen tijd om hier op de grond te gaan liggen. Je moet hier weg.’

Otto von Helsing strompelt overeind. Ruwe handen duwen hem door de gang naar de woonkamer. Daar wordt hij in een hoek van de kamer gegooid.

De sergeant die blijkbaar de leiding heeft doet een paar stappen

de kamer in. Bewonderend kijkt hij even om zich heen. Zijn blik glijdt over de monumentale schilderijen die de wanden sieren en het kostbare meubilair. Dan heft hij zijn geweer op en slaat met grote kracht een schaal van Meissnerporselein die op tafel staat aan gruzelementen. Von Helsing huivert.

De sergeant draait zich om en gaat wijdbeens voor Von Helsing staan. 'Weet je wat je bent?' blaft hij de sidderende man in het gezicht.

'Nee, meneer', fluistert Von Helsing.

De soldaat buigt zich ver voorover zodat hun gezichten elkaar bijna raken. 'Een rat, Jood, een rat, dat ben je, heb je dat gehoord?'

Von Helsing knikt en wendt zijn blik af. 'Ratten horen niet in een huis als dit te wonen', gaat de sergeant verder. 'Alles wat je hier in je rattenhol hebt staan is gestolen, rotjood.'

'Ik heb er eerlijk en hard voor gewerkt', waagt Von Helsing te fluisteren.

'Wat?!' brult de Duitser. 'Eerlijk? Eerlijk? Je weet niet eens wat dat betekent, leugenaar. Eerlijke Joden bestaan niet. En werken heb je nog nooit gedaan. Maar maak je geen zorgen, werken zullen we je nog wel leren, Jood die je er bent.'

Hij pakt Von Helsing bij zijn pyjama en trekt hem dicht tegen zich aan. 'Je bent een rat, Jood. Weet je waar ratten thuishoren?' Von Helsing durft niks meer te zeggen. 'In het riool, Jood', antwoordt de soldaat. 'In een vies stinkend riool, daar hoort jouw soort thuis. En wij zullen er voor zorgen dat je daar terecht komt, Jood.' Het woord 'Jood' wordt Von Helsing telkens haast in het gezicht gespuwd.

De Duitser kijkt om zich heen. 'Alles wordt in beslag genomen. Een SS-officier komt in je huis te wonen.' Dan komt er een vuile grijns over zijn gezicht. 'Maar wij, gewone soldaten, willen er ook niet minder van worden. Waar is je geld, Jood? En waar heeft dat wijf van je haar juwelen?'

De andere soldaten komen nu ook dichterbij. Dreigend komen

ze om Von Helsing heen staan. 'Je geld, Jood!'

'Papa, wat gebeurt er allemaal?' klinkt het plotseling in de hal. De soldaten draaien zich om en kijken door de geopende deur naar de trap in de hal waar Margot von Helsing, de achttienjarige dochter, naar beneden komt. Een paar soldaten kijken welustig grijnzend naar het knappe meisje.

Von Helsing maakt van de gelegenheid gebruik om een stap opzij te doen. Hij staat nu met zijn rug tegen een kastdeur. Daar mogen ze in ieder geval niet in kijken. De soldaten wenken Margot dat ze beneden moet komen, maar het doodsbange meisje vlucht de trap weer op.

'Eerst geld', beslist de sergeant. 'Die griet vinden we straks wel weer.'

Om het goede voorbeeld te geven rukt hij een la uit een dressoir en kiepert de inhoud op de tafel. Met zijn vingers graait hij tussen de paperassen. De anderen beginnen nu ook te zoeken.

Von Helsing drukt zich angstvallig tegen de kast aan. Het duurt zowaar een paar minuten voor een van de Duitsers dat in de gaten krijgt.

'Die kast moeten we hebben!' schreeuwt hij.

Von Helsing verstart.

De sergeant stapt op hem toe. 'Aan de kant, Jood.'

Maar Von Helsing spreidt zijn armen beschermend om de kast en schudt zijn afgewende hoofd.

De sergeant trekt zijn pistool. 'Aan de kant, Jood.'

Von Helsing laat zich op zijn knieën zakken en heft zijn handen smekend omhoog. Hij kijkt recht in de loop van het legerpistool. Een vinger kromt zich om de trekker. Von Helsing knijpt zijn ogen dicht en wacht op het schot ...

'Haaagh!'

Met een gesmoorde kreet veert Von Helsing uit de kussens op. Zijn hart bonst in zijn borst. Klam zweet parelt op zijn voorhoofd. Weer die afschuwelijke droom.

Nog nahijgend schuift hij in de kussens omhoog en legt zijn hand over zijn ogen. Met een trage beweging veegt hij het zweet van zijn voorhoofd af. In het halfduister kijkt hij naast zich. Een welving in de dekens en de vertrouwde ademhaling overtuigen hem ervan dat zijn vrouw Charlotte rustig naast hem ligt te slapen.

Otto von Helsing is de slaap kwijt. Nog huiverend van zijn afschuwelijke nachtmerrie slaat hij de dekens aan de kant. Hij trekt zijn fijne zijden pyjama stevig om zich heen en laat zijn voeten in zijn dure pantoffels glijden. Met nog natrillende vingers pakt hij zijn brillette van het nachtkastje. Hij loopt naar het raam en schuift het zware velours gordijn een klein eindje open.

De Goudse Iepenlaan ligt zacht glanzend in het maanlicht. Nergens is een overvalwagen te zien, maar hoe lang zal het nog duren voor ze er wel staan?

Een aantal jaren geleden is hij gevlucht uit Duitsland. Het gaat hem nu goed in het hem vreemde Holland, en hij is niet van plan nog eens alles op te geven. Von Helsing schudt zijn sombere gedachten weg. Met zijn handen diep in de zakken van zijn pyjama beent hij de grote slaapkamer door.

Zachtjes opent hij de deur en daalt de brede trap af. Door de hal bereikt hij de woonkamer. Het Meissnerporselein staat nog in volle glorie op de tafel.

Von Helsing loopt naar een kast en haalt er een fles Hennessie cognac uit. Zacht klokkend giet hij een vinger vloeistof in een diep, bol glas. Daarna laat hij zich in een van de grote kalfsleren stoelen bij het raam zakken.

Terwijl hij het glas tussen zijn vingers laat rollen staart hij uit het raam naar de huizen aan de overkant van de straat. Zijn blik blijft rusten op het huis van zijn buurman en vriend Kees Haanstra die een grote schoenhandel heeft.

Haanstra heeft hem al zo vaak gewaarschuwd. Je moet onderduiken! Koop een groot huis ergens in een bos. Kom zelf niet

meer buiten de deur. Je dochter Margot heeft geen Joodse trekken in haar gezicht. Zij zou de nodige boodschappen kunnen halen.

Von Helsings gezicht vertrekt in een pijnlijke grimas. Zeven jaar geleden is hij al eens gevlucht. Hij had een grote kledingfabriek in Berlijn en woonde in de mooie straat Unter dem Linden. Naast Goering nota bene, nu een van de trouwste handlangers van Hitler. Vroeger kon hij goed met hem opschieten. Maar in 1933 werd Hitler rijkscommissaris.

Von Helsing en zijn vrouw kwamen beiden uit zeer rijke families en ze begonnen zich terecht zorgen te maken. Hij verkocht zijn fabriek waar hij aan velen werk had gegeven en vluchtte naar Nederland waar hij een nieuwe fabriek kocht. Daar woont hij nu alweer een hele tijd en hij heeft er zich vrienden gemaakt. Hij wil niet nog eens op de vlucht moeten gaan. Hij heeft niks gedaan.

Maar dan spookt zijn droom hem weer door zijn hoofd. Het is immers ook niet belangrijk of hij wat gedaan heeft. Alleen het feit dat hij Jood is, is voldoende om hem te vervolgen.

Hij neemt een slok van zijn cognac en kijkt nog eens naar de overkant. Moet hij toch naar Haanstra luisteren? Hij weet het niet. Zijn blik glijdt af naar de grote kast in de hoek van de kamer. In gedachten ziet hij de inhoud voor zich. Wat moet hij daar dan mee doen? Een diepe zucht ontsnapt aan zijn lippen.

Als Von Helsing zijn cognac op heeft, kruipt hij weer in bed om nog een paar uur te kunnen slapen.

Haanstra's plan

Tegen de avond, als Von Helsing in zijn kantoor zit te werken, wordt er aan de deur gebeld. Zoals bijna iedere keer als er bezoek komt, verstijft hij onwillekeurig. In de gang hoort hij het dienstmeisje naar de deur lopen. Geen barse stemmen bij de deur? Nee. Algauw hoort hij Klara aankomen en er volgt een zachte klop op de deur.

'Ja', antwoordt Von Helsing. Klara, het dienstmeisje, doet de deur een eindje open en meldt dat de heer Haanstra in de hal op hem wacht.

Von Helsing legt dadelijk zijn pen neer en haast zich naar de gang. Op het grote Perzische kleed ziet hij zijn vriend Haanstra staan met een bundel papieren in zijn hand. Hij is niet alleen. Zijn zoon Berend, een rustige jongen van twintig jaar, is ook meegekomen. En verder staat er nog een jongeman in de gang die hij ook wel kent.

Het is Douwe Albada, een vriend van Berend. Het is een slanke jongen met een lang postuur, en van ongeveer dezelfde leeftijd als Berend. Von Helsing weet dat hij onderwijzer is aan de school waarvan zijn vader het hoofd is.

De familie Albada komt uit Friesland en woont een paar huizen verderop aan de overkant in de straat. Von Helsing maakt een uitnodigend gebaar en gaat hen voor naar zijn kantoor. Hij weet wel waar Haanstra over wil praten en hij heeft liever niet dat Charlotte en zijn kinderen Margot en Gustaf al die nare verhalen over onderduiken horen.

Nog voor Von Helsing in zijn stoel zit begint Haanstra al. 'Voor de laatste keer, Otto, luister nu toch eens naar me', zegt hij. 'De

jongens hebben gisteren naar Radio Oranje geluisterd. De Duitsers winnen nog steeds op alle fronten. In alle bezette gebieden lopen vooral de Joden gevaar. Je moet onderduiken!

De twee jongemannen vallen hem bij. 'Er worden steeds meer Joden opgepakt en weggevoerd. Niemand weet waar ze blijven.'

Haanstra kijkt doordringend naar zijn kleine Joodse vriend met zijn ronde brilletje en zijn al kalende hoofd. 'Otto, ik wil dat je deze oorlog overleeft. Die moffen gaan heus wel weer eens weg, maar tot die tijd moet jij je gedekt houden.'

Von Helsing buigt zijn hoofd en zucht. Dan veert hij overeind. 'Wat heb ik verkeerd gedaan?' klinkt zijn stem bitter. 'Wat mankeert er aan mij? Wat mankeert er aan ons? Mijn hele leven heb ik geprobeerd mij netjes te gedragen. Ik heb tientallen mensen gelegenheid gegeven in mijn fabrieken te werken. Wat heb ik gedaan dat ik niet in mijn huis mag blijven wonen? Moeten wij naar zo'n werkkamp? Charlotte heeft haar hele leven nog niet eens een stofdoek in handen gehad of een maaltijd gekookt.'

Hij kijkt naar de drie mannen tegenover hem alsof hij uit hun mond het antwoord wil horen. Het blijft stil. Haanstra wordt wit om zijn neus van stille woede om het onrecht dat zijn vriend wordt aangedaan. Als eerste verbreekt hij de stilte.

'Er komt een dag dat ze naar hun eigen land terug zullen worden geslagen', zegt hij met een fanatieke ondertoon in zijn stem. Douwe, de jonge onderwijzer, kijkt opzij. Hij ziet de schoenhandelaar wel vaker zo reageren als er weer eens iets over de Duitsers wordt verteld dat hem niet zint. Zijn eigen vader is precies zo; de hele dag mopperen op 'die moffen'.

'Je komt hier wel weer terug, Otto', gaat Haanstra verder. 'Maar eerst zul je jezelf een tijdlang in veiligheid moeten brengen.'

'Als je denkt dat ik jarenlang als een rat op een zoldertje ga wonen, heb je het mis', zegt Von Helsing. 'Ik ben geen rat.'

Haanstra kletst zijn bundel papieren op de tafel. 'Jij hoeft niet op een zoldertje te kruipen', zegt hij, terwijl hij een van de vel-len papier openvouwt. 'Er staat bij Bussum een pracht van een